

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียน
เอกชนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

1. การบริหารการศึกษาของ โรงเรียนเอกชน
 - 1.1. ความเป็นมาของการจัดการศึกษาเอกชน
 - 1.2 บทบาทหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545
3. หลักสูตร
 - 3.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
5. หลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.3 การใช้หลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.3.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา
 - 5.3.2 การใช้หลักสูตร
 - 5.3.3 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารการศึกษาของโรงเรียนเอกชน

1.1 ความเป็นมาของการจัดการศึกษาเอกชน

การจัดการศึกษาเอกชนมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา คือ ราวพุทธศักราช 2199 – 2231 ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในระยะเริ่มแรกดำเนินการเป็นเอกเทศมิได้ควบคุมโดยหน่วยงานรัฐแต่อย่างใด จนกระทั่ง ปีพุทธศักราช 2448 กระทรวงศึกษาธิการได้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมโรงเรียนราษฎร์ และจัดให้มีการขึ้นทะเบียนกับกระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียวกับงานด้านการศึกษาเอกชน ขยายตัวมากขึ้นในปี พุทธศักราช 2461 รัฐได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ครั้งแรก โดยมีจุดประสงค์เพื่อเพื่อตรวจสอบและนิเทศการศึกษาโรงเรียนเอกชนทั่วประเทศ และเพื่อแก้ไข กฎ ระเบียบโรงเรียนราษฎร์ ดังนั้นในปี พุทธศักราช 2476 รัฐจึงได้สถาปนากระทรวงศึกษาธิการขึ้น โดยจัดตั้งกองราษฎร์ สังกัดกรมวิสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ควบคุมดูแลโรงเรียนราษฎร์ทั้งหมด ต่อมาได้กำหนดเป็นพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ในปีพุทธศักราช 2497 ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกเกี่ยวกับการศึกษาเอกชน หลังจากนั้นรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน ในปีพุทธศักราช 2518 และในปีพุทธศักราช 2525 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2535 : 3)

1.2 บทบาทหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

นับตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2476 เป็นต้นมา การจัดการศึกษาที่ดำเนินการควบคู่กับการจัดการศึกษาของรัฐบาล และอยู่ภายใต้การดูแลของกองโรงเรียนราษฎร์กรมวิสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการนั้น มีการขยายตัวอย่างกว้างขวางทำให้กองโรงเรียนราษฎร์ไม่อาจบริหารงานได้รวดเร็วทันความต้องการของประชาชน สถานการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ขึ้นเพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือโรงเรียนเอกชนในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทั้งด้านบริหารและด้านวิชาการ ซึ่งปรากฏว่ากองโรงเรียนราษฎร์ได้รับการยกฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนซึ่งมีฐานะเป็นกรมหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2515 ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 217 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 โดยโอนอำนาจหน้าที่กิจการทรัพย์สิน หนี้สิน ข้าราชการ ลูกจ้างและเงินงบประมาณของกรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองโรงเรียนราษฎร์ มา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.2535 : 3)

ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน อธิบดีกรมวิชาการ อธิบดีกรมสามัญศึกษา อธิบดีกรม อาชีวศึกษา เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง จากผู้รับใบอนุญาตหรือผู้จัดการ 2 คน และบุคคลอื่นอีก 3 คน เป็นกรรมการ รวม 7 คน โดยมีเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็น กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีสภาระอยู่ในตำแหน่ง คราวละ 2 ปี อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีดังนี้

1. ให้ความเห็นหรือคำแนะนำรัฐมนตรีเกี่ยวกับการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียน การจัดทำโครงการส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียนและประสานงานการศึกษากับส่วนราชการอื่นเพื่อประโยชน์ในการควบคุม และส่งเสริมการศึกษาในกิจกรรมของโรงเรียน
2. ให้ความเห็น หรือคำแนะนำแก่รัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง หรือระเบียบ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติ
3. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณา หรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ คณะกรรมการการศึกษาเอกชนมอบหมาย

4. ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการการศึกษาเอกชน องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน คือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

4.1 ศึกษาวิเคราะห์ และเสนอแนะแก่คณะกรรมการการศึกษาเอกชน เกี่ยวกับการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชน การจัดทำโครงการส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียนเอกชน การประสานงานกับส่วนราชการอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและส่งเสริมการศึกษาและกิจการของโรงเรียนเอกชน และการปฏิบัติงานอื่น ๆ ของคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2525

4.2 เป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2525

4.3 ปฏิบัติงานเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

4.4 ปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการการศึกษาเอกชน หรือ

กระทรวงศึกษาธิการมอบหมาย ในการแบ่งส่วนราชการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2535 : 11)

**2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545**

หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา สำนักงานการปฏิรูปการศึกษา (2545 : 22)

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่าง สมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อ การเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของ ผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบ การศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และ ให้ นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเงินเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ใน วรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคล ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตาม ความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและ ศักยภาพ

สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง การส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

3. หลักสูตร

3.1 ความหมายของหลักสูตร

คำว่าหลักสูตร มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

นิคม ชมภูหอง (2542 : 12) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนอันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติไปในทางที่พึงประสงค์

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม (2545 : 1) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่ การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

บอบบิทท์ (Bobbit. 1974 : 125) นิยามความหมายของหลักสูตร ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งมวลที่ครูผู้สอนให้แก่นักเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำรงชีวิต เป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ในอนาคต

กู๊ด (Good. 1977 : 149) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตร ในหมวดวิชาที่สำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น

ประการที่สอง หลักสูตร คือ คำโคร่งทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่ โรงเรียนจะต้องสอนและจัดให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีความความรู้จนจบชั้น หรือได้รับประกาศนียบัตรเพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป

ประการสุดท้าย หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถานศึกษา ความหมายข้อนี้ หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งและการจัดประสบการณ์ให้อีกส่วนหนึ่ง

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1982 : 2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง บรรดาความพยายามทั้งหมดของโรงเรียนในการที่จะก่อให้เกิดผลของการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนา ทั้งในสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ มวลความรู้ที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ซึ่งมีความจำเป็นที่สถานศึกษาต้องจัดและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้านทั้งความรู้และประสบการณ์ สามารถนำเอาสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปปรับใช้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน

3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดทำหลักสูตร เพราะ ทำให้เห็น โครงสร้าง และรูปแบบของหลักสูตรว่าเป็น ไปในลักษณะใด จึงได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2541 : 16) ได้ระบุว่า หลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการ คือ

1. หลักการ เป็นทิศทางหรือแนวทางที่จะบอกหรือนำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. จุดหมาย เป็นความต้องการของการจัดการศึกษาหรือของสังคม ที่จะให้ผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด
3. โครงสร้าง เป็นส่วนที่กำหนดกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ซึ่งมีทั้งบังคับและส่วนที่ให้เลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจ
4. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นข้อกำหนดเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติในแต่ละรายวิชา
5. เนื้อหาของรายวิชา เป็นข้อกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้ที่กำหนดไว้
6. สื่อการเรียน เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมหรือกำหนดวิธีสอนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักทำ และรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ
8. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบนักเรียนว่ามีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีสิ่งใดควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร หรือไม่

นิคม ชมภูหลง (2542 : 12) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีนั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้ง แนวดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการใช้หลักสูตรด้านอื่น ๆ ของกลุ่มวิชา และรายวิชาต่าง ๆ
2. ระเบียบการวัดผล และประเมินผลการเรียน และคู่มือการประเมินผล การเรียนในแต่ละระดับ
3. สื่อการเรียนการสอนที่ปรากฏในรูปแบบของหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบและสื่อในลักษณะต่าง ๆ

สุชาติ วิทยุติ (2546 : 26) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาที่สำคัญ ๆ ไว้ 8 หัวข้อ คือ

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม ตัดทอนหรือเปลี่ยนแปลงหัวข้อเหล่านี้ได้ตามความเหมาะสม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตร ถือเป็นกรอบที่สำคัญและมีส่วนในการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาดังนั้น ควรมีองค์ประกอบสำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินการ คือ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และแนวดำเนินการใช้หลักสูตร

4. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

4.1 หลักการ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 มีหลักการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 4-26)

- 4.1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติมุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่ความเป็นสากล
- 4.1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและ เท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 4.1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
- 4.1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 4.1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และ ประสบการณ์

4.2. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็น มาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

- 4.2.1 เห็นคุณค่าตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมอันพึงประสงค์
- 4.2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และ รักการค้นคว้า
- 4.2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร และ การใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์
- 4.2.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
- 4.2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- 4.2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภคมีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
- 4.2.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ชีดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 4.2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทยทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- 4.2.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

4.3. โครงสร้าง

เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามหลักการจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน ดังนี้

- 4.3.1 ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่	1-3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่	4-6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	1-3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	4-6

4.3.2 สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ภาษาไทย
- 2) คณิตศาสตร์
- 3) วิทยาศาสตร์
- 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) ศิลปะ
- 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) ภาษาอังกฤษ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจ จัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียน การสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่ขุทท์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ภาษาอังกฤษ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพ ในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐาน การเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศ อื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่ จำเป็นใน การพัฒนา คุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ

ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้
ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

4.3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถ
ของตนเอง ตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรม
ที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่
การพัฒนาองค์รวมความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม
โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายใน การสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มี
ศีลธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้อง
ดำเนินการอย่างมีเป้าหมายมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น
2 ลักษณะ คือ

- 1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถ
ของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพ
ของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญหา และการสร้าง
สัมพันธภาพที่ดีซึ่ง ผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและ
การพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ
- 2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
อย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุง
การทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อ
ประโยชน์ เป็นต้น

4.3.4 มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐาน
การเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ
กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการ
พัฒนาผู้เรียนให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้
ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

4.3.5 เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละ ไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →				
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	◆	◆	◆	◆
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปีละ 1,200 ชม.

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้ และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน

◆ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และ
การพัฒนาคนตาม ศักยภาพ

ทั้งนี้สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพ
กลุ่มเป้าหมายสำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับ
การศึกษา

4.4 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ใน
การพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน
ทุกกลุ่ม เป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกระบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ
และ การศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็น
การเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น
กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดง
คุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละ
กลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึง
สภาพปัญหาความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้
สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้
รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด
ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก
8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 และ
ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระของสาระ
การเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 นั้น ยังไม่ควร
ให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่ม ในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับ
ธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และ ปีที่ 4 – 6 การศึกษาระดับนี้ เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิด วิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งใน ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และ วัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพ ส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้ความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็น พื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อ เพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิชาการ และเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และ การประกอบอาชีพมุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรในช่วงชั้นนี้จัดเป็นหน่วยกิต เพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการ จัดแผนการเรียนรู้ที่สนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคนทั้ง ด้านวิชาการและอาชีพ

4.5 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัด เวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้ มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมี เวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ

ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้นการฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ จึงควรถูกใช้เวลาประมาณ ร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์ อาจใช้เวลาลดลง เหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝน ทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจะมีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสนเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือ สถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5-6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพหรือ โครงการงานอาชีพสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คณาจารย์ของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาเรียนและสาระการเรียนรู้ ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้น ไป เช่นแคลคูลัสในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูงสำหรับผู้เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษนอกจากนี้สถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนรู้ อาจจัดเป็นรายวิชาสั้น ๆ หรือรายวิชาเดี่ยว หรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานการเรียนช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้ว ก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นไปได้เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาคตามอัธยาศัยนั้น ให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

4.6 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาบางประเภทที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่าง ๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวและองค์กรต่าง ๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้ สามารถปรับให้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4.7 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาษาไทย

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1: ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1: สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : การใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1: เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย

การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดี และวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1: เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและ วรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

คณิตศาสตร์

สาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้ จำนวนในชีวิตจริง

มาตรฐาน ค 1.2 : เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของจำนวนและความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการต่าง ๆ และสามารถใช้ในการดำเนินการในการแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.3 : ใช้การประมาณค่าในการคำนวณและแก้ปัญหาได้

มาตรฐาน ค 1.4 : เข้าใจในระบบจำนวนและสามารถนำสมบัติเกี่ยวกับจำนวนไปใช้ได้

สาระที่ 2 : การวัด

มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด

มาตรฐาน ค 2.2 : วัดและคาดคะเนของสิ่งที่ต้องการวัดได้

มาตรฐาน ค 2.3 : แก้ปัญหาเกี่ยวกับการวัดได้

สาระที่ 3 : เรขาคณิต

มาตรฐาน ค 3.1 : อธิบายและวิเคราะห์รูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติได้

มาตรฐาน ค 3.2 : ใช้การนึกภาพ (visualization) ใช้เหตุผลเกี่ยวกับปริภูมิ (spatial reasoning) และใช้แบบจำลองทางเรขาคณิต (geometric model) ในการแก้ปัญหาได้

สาระที่ 4 : พิชคณิศ

มาตรฐาน ค 4.1 : อธิบายและวิเคราะห์แบบรูป (pattern) ความสัมพันธ์ และฟังก์ชันต่าง ๆ ได้

มาตรฐาน ค 4.2 : ใช้นิพจน์ สมการ อสมการ กราฟ และแบบจำลองทางคณิตศาสตร์อื่น ๆ แทนสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนแปลความหมายและนำไปใช้แก้ปัญหาได้

สาระที่ 5 : การวิเคราะห์ข้อมูลและความน่าจะเป็น

มาตรฐาน ค 5.1 : เข้าใจและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้

มาตรฐาน ค 5.2 : ใช้วิธีการทางสถิติและความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล

มาตรฐาน ค 5.3 : ใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาได้

สาระที่ 6 : ทักษะ/ กระบวนการทางคณิตศาสตร์

มาตรฐาน ค 6.1 : มีความสามารถในการแก้ปัญหา

มาตรฐาน ค 6.2 : มีความสามารถในการใช้เหตุผล

มาตรฐาน ค 6.3 : มีความสามารถในการสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ และการนำเสนอ

มาตรฐาน ค 6.4 : มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ ได้

มาตรฐาน ค 6.5 : มีความกตริเริ่มสร้างสรรค์

วิทยาศาสตร์**สาระที่ 1 : สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต**

มาตรฐาน ว 1.1 : เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรีนรู้ และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเอง และดูแลสิ่งมีชีวิต

มาตรฐาน ว 1.2 : เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 2 : ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน ว 2.1 : เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และ โลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สาระที่ 3 : สารและสมบัติของสาร

มาตรฐาน ว 3.1 : เข้าใจสมบัติของสาร ความสัมพันธ์ระหว่างสมบัติของสารกับโครงสร้างและแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาค มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 3.2 : เข้าใจหลักการและธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสถานะของสาร การเกิดสารละลาย การเกิดปฏิกิริยาเคมี มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 4 : แรงและการเคลื่อนที่

มาตรฐาน ว 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของแรงแม่เหล็ก ไฟฟ้า แรงโน้มถ่วง และแรงนิวเคลียร์ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและมีคุณธรรม

มาตรฐาน ว 4.2 : เข้าใจลักษณะการเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ ของวัตถุในธรรมชาติ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 5 : พลังงาน

มาตรฐาน ว 5.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงาน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและพลังงาน ผลของการใช้พลังงานต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 6 : กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก

มาตรฐาน ว 6.1 : เข้าใจกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนผิวโลกและภายในโลก ความสัมพันธ์ของกระบวนการต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภูมิประเทศ

และสัจธรรมของโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

สาระที่ 7 : คาราศาสตร์และอวกาศ

มาตรฐาน ว 7.1 : เข้าใจวิวัฒนาการของระบบสุริยะและกาแล็กซี ปฏิสัมพันธ์ภายในระบบสุริยะและผลต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์ สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

มาตรฐาน ว 7.2 : เข้าใจความสำคัญของเทคโนโลยีอวกาศที่นำมาใช้ในการสำรวจอวกาศและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเกษตรและการสื่อสาร สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างมีคุณธรรมต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม

สาระที่ 8 : ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มาตรฐาน ว 8.1 : ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบ ที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายได้ข้อมูลและเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่าวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส 1.2 : ชีดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส 1.3 : ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 : ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 : เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ชีวมัน ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข

สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และ การบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเศรษฐกิจ อย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 : เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 : เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมา วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 : เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและ สามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 : เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 : เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักความสัมพันธ์ ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระหว่างที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่ และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้ และ การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 : เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ ทรัพยากร และ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สุขศึกษา และ พลศึกษา

สาระที่ 1 : การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐาน พ 1.1 : เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 : ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน พ 2.1 : เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 : การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬา

สากล

มาตรฐาน พ 3.1 : เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา

มาตรฐาน พ 3.2 : ระวังการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอมีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 : การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

มาตรฐาน พ 4.1 : เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

สาระที่ 5 : ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐาน พ 5.1 : ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การเฝ้าระวัง สารเสพติด และความรุนแรง

ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอด ความรู้สึก ความคิด ต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เป็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 2 : คนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2: เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่า นาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การงานอาชีพและเทคโนโลยี

สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 : เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึก ในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2 : มีทักษะ กระบวนการทำงาน การจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 : การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 : เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 : การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 : เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ

เชิงกลยุทธ์ ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 : เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม

สาระที่ 5 : เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

มาตรฐาน ง 5.1 : ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริตอย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

ภาษาต่างประเทศ

ภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น เช่น ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น อาหรับ บาลี และภาษากลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน หรือภาษาอื่น ๆ ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จะจัดทำรายวิชาประกอบการจัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สาระที่ 1 : ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจกระบวนการฟังและการอ่าน สามารถตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ค 1.2 : มีทักษะในการสื่อสารทางภาษา แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความคิดเห็น ประเภทต่าง ๆ และนำความรู้มาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐาน ค 1.3 : เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และสื่อสารข้อมูล ความคิดเห็น และความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรียภาพ

สาระที่ 2 : ภาษาและวัฒนธรรม

มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาและนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

มาตรฐาน ค 2.2 : เข้าใจความเหมือนและความแตกต่าง ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ต 3.1 : ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน

สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ต 4.1 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษาชุมชนและสังคม

มาตรฐาน ต 4.2 : สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้การทำงาน การประกอบอาชีพ การสร้างความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

4.8 การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียน ในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ต้องการแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจ ผู้อื่นสามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียน ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนด้วยตนเอง การเรียนรู้

ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการ การจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะเช่น

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม นำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไป แสวงหาความรู้จากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนหนึ่งอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทาง โดย การวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในระยะเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้จัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาเรียนต่อเนื่องกัน ได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกันมีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม

เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่นกิจกรรมเข้าค่ายคนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้ต้องตอบสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้น ไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกสาระในลักษณะของการบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐาน การติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวข้อเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้ เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาคือ

สำหรับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยึดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น

4.9 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่

ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ให้เป็นสื่อการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษา ค้นคว้า ของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสม หลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเองและที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

4.10 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา และเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และ แนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่ การศึกษาและระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจ เกี่ยวกับคุณภาพ ของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และ ค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่/ เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสม กับสาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไป ในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วม กิจกรรม และผลงานจาก โครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียน ที่สำคัญ คือตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมใน การกำหนด เป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะ เข้าใจความต้องการของผู้เรียน แต่ละคนแต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือ จัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะ ได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ สถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ ไปใช้เป็นแนวทางใน การปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน

การเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมิน รายช่วงชั้น ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้นกรณี ผู้เรียน ไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียน การสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้าย ของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาแต่ละแห่ง

4.11 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาระดับช่วงชั้นตามเกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่ สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมิน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษา ขั้นพื้นฐาน)

1. ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่านคิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
4. ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.12 เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารการประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งนี้จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อ ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

4.13 การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ และหรือจากการประกอบอาชีพมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาเทียบโอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ

2. พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบ การสัมภาษณ์ ฯลฯ

3. พิจารณาความสามารถ และการปฏิบัติได้จริง

ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวงและระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4.14 การพัฒนาศักยภาพครู

การพัฒนาศักยภาพครูถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบ การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับ พิจารณาสับสนุนให้มีการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียน การสอนเป็นกลุ่ม การมีครูที่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ครูแนะแนว ทั้งหมดเป็น กระบวนการที่สถานศึกษาต้องพัฒนาสร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มี ประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือของครูแกนนำ ครูต้นแบบ และ สถาบันการศึกษาชั้นสูง เช่น คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัย รวมทั้งชมรมอาชีพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการ เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพ การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น หลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้บริหาร สถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหลักสำคัญ

4.15 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

4.15.1 หลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้อง จัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐาน และรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปี

หรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จาก มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

4.15.2 การจัดหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัว และชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้ เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่ สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

1) หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลิน ในการเรียนรู้เปรียบเหมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และ ประสิทธิภาพให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูล สารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิด อย่างมีเหตุผล

2) หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจศรัทธา ในความเชื่อของตนเอง ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและ สังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการของผู้เรียนและช่วยให้เป็น ผลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่คนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่น ในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และ ระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ คัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

4.15.3 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรจะต้องสนองตอบการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุง กระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของ ผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุง ให้เป็นไปตามความต้องการและ ความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตร ดังนี้

1) กำหนดวิสัยทัศน์ สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่าโลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัวปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู- อาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ ในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกัน ในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วย เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้ กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษามีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็น เครือข่าย เพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตาม การรายงานฐานข้อมูล การเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครู – อาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่อง ในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครู ทุกคน คือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วมเวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ เพิ่มผลงานหรือการบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงาน การจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

3) การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ และกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เป็นรายปี หรือ

รายนาม ทั้งนี้ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตาม เป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุด การเรียนแบบยืดหยุ่นหรือจัดเป็นโครงการได้

4) การออกแบบการเรียนการสอน จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่ คาดหวัง รายปี หรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียน การสอน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนใน ช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 กำหนดจำนวน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกรวมเกี่ยวกับ จำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และออกแบบการเรียนรู้ จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และ สังคม

5) การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียน ได้ เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิด เลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นหรือจากกลุ่มสาระ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการ การเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลา เรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และช่วงชั้นที่ 2

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียน เรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน

นอกจากผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น การเรียนการสอน ควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็กโดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อยทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบ ไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปแบบผสมผสาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของ การศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นโครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจการศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่าง ๆ แม้การเรียนภาษาก็สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือ โครงการที่สนองความคิด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนให้ลักษณะรายวิชาหรือ โครงการ

6) แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี บรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1. การจัดทำสาระของหลักสูตร โดยการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้มข้น (Honor Course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของ ชุมชน การกำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาคทั้งสาระ การเรียนรู้ช่วงชั้นและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 และ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 – 3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ ส่วน ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 กำหนด สาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐาน และสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับ ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสาย อาชีพหรือ โปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการ เรียนรู้ระหว่าง 40 – 60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถ กำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน การจัดทำคำอธิบายรายวิชา โดย การนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลา และจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วยชื่อวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของวิชา นั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระ การเรียนรู้ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถ กำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้ รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความ

สะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียน ได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่าง สาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน หน่วยการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคน เข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการ โครงการ องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น การจัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการ ของผู้เรียน และชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึก ในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี เป็นต้น การจัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมและการประเมินผล การปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

3. การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้น ได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมี การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมดังกล่าว ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมิน เชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี /

รายภาค ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นตามเป้าหมายที่กำหนด แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

4. การวินิจฉัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนาและการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

4.16 การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วนทุกฝ่ายในสังคม มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจการศึกษาลงไปยังท้องถิ่น โดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนรู้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา เห็นความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุน การวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงานผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นกลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคลากรทุกระดับ และทุกอาชีพ ในการกำหนดดูแลและประเมินผลต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป

เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง ต้องมีการประเมินผล การจัดการศึกษาทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่ และสถานศึกษา

จากการศึกษาเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 นั้น เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพ ของผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ได้ บนพื้นฐานของความเป็นไทยและ ความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบ อาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลและถือเป็นกรอบทิศทาง ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถนำไปใช้จัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้ง สำหรับการจัดการศึกษาทุกกลุ่ม เช่น การศึกษาพิเศษ การศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ เป็นต้น โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องนำ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตร ไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในส่วนที่ เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติและพลโลกต่อไป

5. หลักสูตรสถานศึกษา

5.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 5) หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนด ของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคล พัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของคนรวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วย ตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่ง วางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้านสามารถ ชี้นำให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายาม จัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา

5.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 5) หลักสูตรสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้พยายามจัดมวลงประสพการณ์ให้แก่ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา ได้กล่าวถึงจุดหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาว่า

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีโอกาสใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ใฝ่หาความรู้ อยากรู้อากรู้ สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจในการเรียนรู้ และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา
2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระ เข้าใจในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมมีความเสมอภาค มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่น ในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและ จัดกระบวนการเรียน ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

5.3 การใช้หลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 7) บทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรของตนเองที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงการสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ในงานสอน เมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตร ขั้นตอนต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจากการบริหารจัดการหลักสูตรจะนำเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาทราบว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร ก่อประโยชน์ในด้านการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ การประสาน และการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใน การใช้หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

5.3.1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

การดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่สถานศึกษานั้น ประกอบด้วยหลายส่วน ดังขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) การสร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาและยอมรับ
- 2) แนวทางดำเนินการ
 - (1) สำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร โดยอาจจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - (2) จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - (3) ประชุมชี้แจง/ประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรขั้นพื้นฐาน
 - (4) ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย/สื่อ เอกสารหรือศึกษาจากโรงเรียนนาร่อง เครือข่ายหรือแกนนำ
- 3) การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

(1) แนวทางดำเนินการ

- หลักสูตร
- (1.1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเอกสารประกอบ
- (1.2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของบุคลากร
- (1.3) จัดอบรม สัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของ
- บุคลากร

4) ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระ การเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น

5) การจัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศ ให้มีข้อมูลใช้ในการจัดการศึกษา อย่างเป็นระบบ

6) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาเป็นลายลักษณ์อักษร ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

7) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน/องค์กร ในชุมชนทุกฝ่าย ได้รับทราบด้วยวิธีการหลากหลาย และขอความร่วมมือ ในการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

5.3.2 การใช้หลักสูตร

หลังจากการทำหลักสูตรแล้วหัวใจของหลักสูตร คือการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเอกสารที่สำคัญทุกส่วนจะถูกนำไปใช้โดยครูผู้สอน จึงควรมีวิธีการดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้
2. จัดหา เลือกใช้ ทำและพัฒนาสื่อ
3. จัดกระบวนการเรียนรู้
4. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
5. การวัดประเมินผล
6. การแนะแนว

7. การวิจัยเพื่อพัฒนา

5.3.3 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

กระบวนการบริหารที่สำคัญส่วนหนึ่ง คือ กระบวนการนิเทศ ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในกระบวนการนี้ คือ ผู้บริหาร ซึ่งมีภารกิจ ดังนี้

1. การนิเทศ และติดตามผลการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการภายในสถานศึกษา
2. การนิเทศ และติดตามผลการบริหารหลักสูตร และงานวิชาการจากภายนอกสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 6) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ดังนั้นเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว ได้เสนอแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู – อาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการ และติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

วิสัยทัศน์ เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เป็นการคิดไปข้างหน้าอย่างมีเอกลักษณ์ สามารถสร้างศรัทธา และ จุดประกายความคิดในสภาพ การพัฒนาสูงสุด

ภารกิจ เป็นการแสดงวิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป

เป้าหมาย กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นอกจากนั้น สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าว ให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผล ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัยเพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รายปีหรือรายภาค

2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ที่สถานศึกษาได้กำหนดให้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ซึ่งโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ ครอบคลุม 8 กลุ่มสาระรายภาค หรือปี ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และมี กำหนดเวลาแต่ละกลุ่มสาระหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายภาคหรือปี

3. การจัดทำสาระของหลักสูตร

3.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ ให้สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ สภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่กำหนดไว้ในข้อ 1 และให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐาน การเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3.3 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค ดังนี้

- ช่วงชั้น ป. 1 – 3 ป. 4 – 6 และ ม. 1 – 3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี และกำหนดจำนวนคาบเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ชั้น

- ช่วงชั้น ม. 4 – 6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค กำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สำหรับสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพ หรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40 – 60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษากำหนดได้ตาม ความเหมาะสมและใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือ รายภาค สาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1 , 2 และ 3 มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วยชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ ซึ่งสามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาให้หลายรูปแบบเช่น

รูปแบบที่ 1 เขียนเป็นความเรียงเสนอภาพรวมของผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

รูปแบบที่ 2 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง : เขียนเป็นความเรียง สรุปภาพรวมของผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน และ สาระการเรียนรู้ : เขียนเป็นความเรียงของข้อบ่งชี้เนื้อหา

รูปแบบที่ 3 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อบ่งชี้กิจกรรมที่กำหนดกว้าง ๆ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของรายวิชา ข้อบ่งชี้เนื้อหาที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของรายวิชา และ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างกว้าง ๆ

รูปแบบที่ 4 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ จุดประสงค์ของรายวิชาที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายวิชา ข้อบ่งชี้สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัด และประเมินผล

รูปแบบที่ 5 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ : เขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน เป็นข้อ ๆ โดยไม่แยกด้าน

สำหรับคำอธิบายรายวิชามีแนวทางการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม สามารถกำหนดตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น ๆ

4.3.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

4.3.6 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปี หรือรายภาค แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

4. การออกแบบการเรียนรู้

4.1 การจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มี

กระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ / วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้กลุ่มคุณธรรม ทั้งนี้ ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระเรียนรู้อันบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว การบูรณาการแบบคู่ขนาน การบูรณาการแบบสหวิทยาการ และการบูรณาการแบบโครงการ

4.2 สื่อการเรียนรู้ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อ สิ่งพิมพ์ ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือ ห้องสมุดของสถานศึกษา

4.3 การวัดผลและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด การพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินผล ทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจ เกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมิน ระดับชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ / เพียงใด ดังนั้น การวัด และประเมิน จึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับ ชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการ กำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้อะทอนให้เป็นภาพสัมฤทธิ์ ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของคน ครูผู้สอน จะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือ จัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเอง ได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของ คณะกรรมการสถานศึกษา การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบ ความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็น แนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตาม มาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้น ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียน การสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัด ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของ

ตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

5.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

5.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน มุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง แบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ

5.2.1 กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบ ความถนัดความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนการพัฒนาทักษะของสังคม และปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

5.2.2 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่ง ปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนอาจจัดทำได้หลายรูปแบบ เช่น จัดแบ่ง สักส่วนเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วกำหนดเวลาเรียนในตารางเวลาเรียน เช่นเดียวกันกับกลุ่ม สาระอีก 5 กลุ่มสาระ จัดแบ่งสักส่วนเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วกำหนดเวลาเรียนบางส่วนใน ตารางเวลาเรียนปกติ และบางส่วนเรียนนอกเวลา และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน โดยวางแผน ร่วมกันของกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม กำหนดเวลาเรียนบางส่วนในตารางเวลาเรียนปกติ บางส่วนเรียนนอกเวลา ฯลฯ

สถานศึกษา ต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา

6.1 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาค บังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.2 ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้น ตามเกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1,2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 (จบการศึกษาภาคบังคับ) โดยผู้เรียน ต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ ที่สถานศึกษากำหนด ต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่ สถานศึกษากำหนด ต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด และต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 (จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน) โดยผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มและได้รับ การตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ ผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6.3 เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น

7. พัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามจุดหมายของหลักสูตร สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการส่งเสริม สนับสนุนต่างๆ ที่จะเอื้อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพในเรื่องต่อไปนี้

7.1 การพัฒนากระบวนการแนะแนว สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบแนะแนวที่มุ่งการพัฒนาคนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้ง ประเมินการจัดการที่มีคุณภาพ โดยกำหนดพันธกิจระหว่างบ้าน ชุมชน และสถานศึกษาที่เน้นความร่วมมือกันระหว่างบ้าน ในฐานะแหล่งเรียนรู้แรกของผู้เรียน ชุมชนจะเป็น เครือข่ายที่สำคัญของการแนะแนว ช่วยป้องกัน แก้ไข ปัญหาของสังคม สร้างเสริมสังคม แห่งการเรียนรู้ด้วยข้อมูลสารสนเทศ และพัฒนาเครือข่ายแนะแนวให้เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลากร แลด้านบริหารทั่วไป

7.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด สถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้นอกเหนือจากการเรียน ในห้องเรียนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มพูนประสบการณ์และความชำนาญ โดยเฉพาะห้องสมุดนั้น เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นแหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง ทั้งนี้ ไม่จำเป็นต้องเป็นห้องสมุดที่มีความหรูหราหรือใหญ่โต อาจเป็นเพียงมุมหนังสือเพื่อการศึกษา ค้นคว้าก็ใช้ได้ นอกจากนี้ต้องสนับสนุนให้มีแหล่งการเรียนรู้ในรูปของคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ

7.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เน้นการวิจัยทั้งในห้องเรียนและการวิจัยในภาพรวมของสถานศึกษา

7.4 เครือข่ายวิชาการ สถานศึกษาต้องพัฒนา และส่งเสริม สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนทางวิชาการ จากครูในสถานศึกษาเดียวกัน และในสถานศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนชมรมวิชาการต่าง ๆ ในรูปของเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งจากบุคคลต่าง ๆ และจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ครูมีความรู้ และ แนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาจะมีรายละเอียดที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านในขั้นนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์และเรียบเรียงเพื่อให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์

ในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา ควรคำนึงว่าสิ่งที่ปรากฏในหลักสูตร เป็น สิ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการตั้งแต่ต้น คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ จนกระทั่งการนำหลักสูตร สู่ห้องเรียน คือ การจัดทำแผนการเรียนรู้ รวมทั้งการบริหารจัดการหลักสูตรให้ประสบความสำเร็จ ใช้ศักยภาพทั้งของสถานศึกษาและชุมชนเต็มที่ เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง ประการสำคัญ หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสามารถบอกให้ผู้เกี่ยวข้องและบุคคลในชุมชนทราบอย่างชัดเจนว่า จะจัดการศึกษาอย่างไรในสถานศึกษา ดังนั้น เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาอาจมีหลายเล่ม ซึ่งในเล่มแรกควรเป็นเล่มที่กำหนดภาพรวม และมีเล่มอื่น ๆ อีกตามความเหมาะสม ซึ่งอาจแยกเล่มตามกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือหน่วยการเรียนรู้

การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ควรประกอบด้วยส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
9. อื่น ๆ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

เมื่อสถานศึกษาจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาตามหัวข้อดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้วสถานศึกษาจะต้องตรวจสอบแต่ละหัวข้อ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 รวมทั้ง สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบท / สภาพของสถานศึกษา จากนั้น นำร่างหลักสูตรดังกล่าว เสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ความเห็นชอบ

รุจิร ภูธาระ (2545 : 147) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย / จุดหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

วิสัยทัศน์ หมายถึง เจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ ที่จะสามารถสร้างศรัทธาและจุดประกายความคิด และในการสร้างวิสัยทัศน์นั้น สถานศึกษา ควรมีข้อมูลพร้อมทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและปรัชญา เพื่อให้วิสัยทัศน์ที่บุคลากรในโรงเรียน ชุมชน ได้ร่วมกันสร้างขึ้น ช่วยกำหนดทิศทางของโรงเรียนให้ สอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย

ภารกิจ หมายถึง การแสดงวิธีดำเนินการที่สถานศึกษาจะจัดทำให้สอดคล้องกับหลักการ และจุดหมายของหลักสูตร

เป้าหมาย / จุดหมาย เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อดำเนินการจัดการไปตามหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนจะบังเกิดผลอะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายหลักของหลักสูตรเพียงใด

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามระดับช่วงชั้นในแต่ละกลุ่มวิชาไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ผู้เรียนควรมี แต่สถานศึกษาอาจกำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมของแต่ละเขตพื้นที่หรือสถานศึกษา

2. จัดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 สารการเรียนรู้ / ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระ 8 กลุ่ม โดยจัดทำเป็นรายภาค / รายปี

2.2 กำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน

2.3 กำหนดเวลาของแต่ละกลุ่มสาระ/หน่วยการเรียนรู้ / กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็น รายปี / รายภาค

3. จัดทำสาระของหลักสูตร

3.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปี / รายภาค

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี / รายภาค

3.3 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิตสำหรับสาระการเรียนรู้เป็นรายปี / รายภาค

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา (ชื่อวิชา จำนวนเวลา / หน่วยกิต ผลการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของวิชานั้น ๆ)

4. ออกแบบการเรียนรู้

4.1 การจัดการเรียนการสอน ได้ กำหนดรูปแบบการสอนด้วยวิธีสอนที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง โดยให้เป็นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากรูปแบบการวิจัย และการเรียนรู้แบบบูรณาการ และเน้นการเรียนรู้คู่คุณธรรม โดยนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สอดแทรกเนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมและการบูรณาการเป็น การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ชีตผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน / ต่างกลุ่ม มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

4.2 สื่อการเรียนรู้ ใช้สื่อทุกประเภทที่มีอยู่ให้สอดคล้องและพัฒนาขึ้นใหม่

4.3 การวัดและประเมินผล เป็นการวัดตามสภาพจริง (สอนอย่างไรวัดอย่างนั้น) สถานศึกษาเป็นผู้ประเมินเอง ออกแบบเอง โดยใช้ Benchmark ตามมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

4.3.1 สำหรับ ม.ปลาย (ม. 4-6) ต้องออกแบบเป็นหน่วยกิต และต้องกำหนดว่า 1 หน่วยกิต = 40 คาบ ส่วนระดับอื่น ๆ สามารถกำหนดเองได้ และต้องออกแบบไว้ก่อนในขั้นตอนการเขียนหลักสูตร

4.3.2 กรณีที่นักเรียนย้ายโรงเรียน ต้องกรอกแบบฟอร์มซึ่งส่วนกลางกำหนดให้เป็นแบบฟอร์มเดียวกัน

4.3.3 ประกาศนียบัตร ยังคงใช้แบบเดิม

4.3.4 แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษามี 2 ระดับ คือ ระดับ ม.คัน และ ม.ปลาย โดยเก็บไว้ที่โรงเรียน เขตพื้นที่และกระทรวงศึกษาธิการ

สรุปว่า

1. สถานศึกษาจะต้องทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา

2. การประเมินผลในระดับต่าง ๆ คือ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา และระดับชาติ

5. ออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

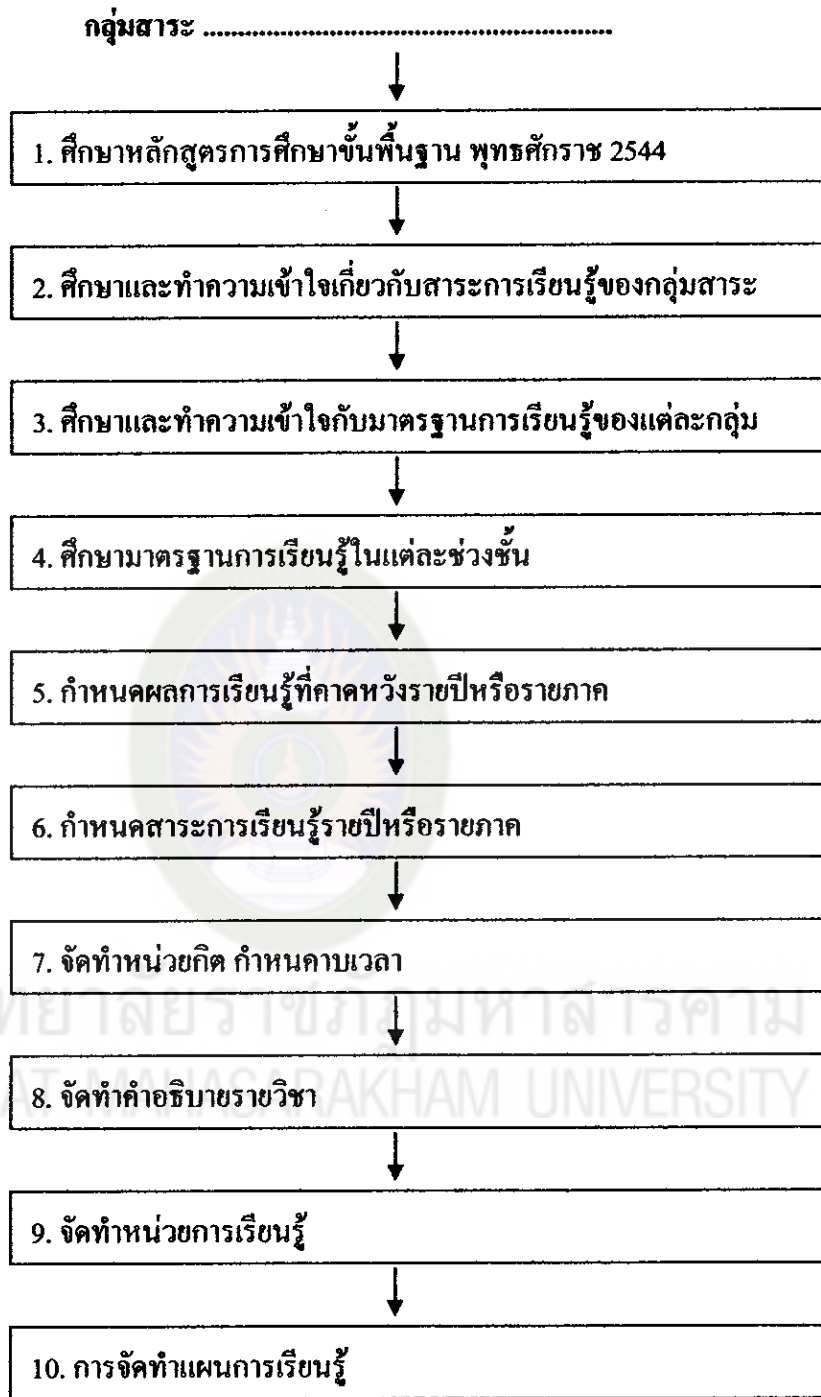
5.1 กิจกรรมแนะแนว

5.2 กิจกรรมนักเรียน

6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา

6.1 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้ว่า จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ จบการศึกษากาอบังคับ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดทำหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา มีตัวอย่างตามแผนภูมิที่ 1 ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 1 แสดงขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา
ที่มา : รุจิร ภู่อาระ (2545 : 150)

7. พัฒนาระบบการส่งเสริมและสนับสนุน

7.1 กระบวนการแนะแนว

7.2 แหล่งการเรียนรู้และห้องสมุด

7.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปผสมผสานกับการจัดการเรียนรู้ และการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา / เพื่อพัฒนาคุณภาพ

7.4 เครือข่ายวิชาการ

8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์ โดยมีการเขียนเป็นหลักสูตร เรียงตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

8.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย / จุดหมาย

8.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ของนักเรียน)

8.3 รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

8.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

8.5 การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้

8.6 การวัดและประเมินผล

8.7 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

8.8 อื่น ๆ

สุชาติ วัชรวิทย์ (2546 : 27) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

วิสัยทัศน์ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา เพราะ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นที่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้สูงขึ้น ให้เพียงพอแก่ความจำเป็นในการดำรงชีวิต การพัฒนาสังคมที่ตนอยู่ การนำไปสู่ การแข่งขันในสังคมโลก ดังนั้น ในการพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณภาพดังกล่าว ต้องอาศัยความ มุ่งมั่นของผู้จัด ต้องมีเป้าหมาย ต้องมีการรวมพลัง เพื่อผลักดันไปสู่สิ่งที่มุ่งหวัง วิสัยทัศน์ จึงเป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ หรือความเชื่อที่มองไปในอนาคตข้างหน้า สามารถ ดำเนินการให้บรรลุตามที่กำหนดได้ วิสัยทัศน์ที่ดีจะมีทิศทางที่ชัดเจน มุ่งอนาคต มีความมุ่งมั่น ทำทายเป็น ไปได้ เหมาะกับสภาพของท้องถิ่น มีพลัง และบ่งบอกถึงความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้วิสัยทัศน์ต้องสอดคล้องกับหลักสูตร นโยบายทางการศึกษาของหน่วยงาน ต้นสังกัด และที่สำคัญวิสัยทัศน์จะต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย วิสัยทัศน์

ของหลักสูตรสถานศึกษา ควรครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา
ดังนั้น ในสถานศึกษาจึงควรมีวิสัยทัศน์เดียวที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานด้านต่าง ๆ ได้

ภารกิจ (หรือพันธกิจ) เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์แล้ว ต้องกำหนดวิธีการที่จะ
ดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ รวมทั้งจะเป็นการนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติงานต่อไป
การกำหนดภารกิจ ต้องให้ครบถ้วนตามที่วิสัยทัศน์กำหนดไว้ เช่น วิสัยทัศน์กำหนดว่า “ให้
ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรม” ภารกิจที่กำหนดคือ “ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มี
คุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษา” วิสัยทัศน์กำหนดให้ “มีระบบบริหารจัดการที่มี
ประสิทธิภาพ” ภารกิจที่กำหนดคือ “ส่งเสริมการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ
ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐานวิชาชีพ” เป็นต้น

เป้าหมาย สถานศึกษาต้องกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการ
กำหนดความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบหลักสูตร ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์
ของสถานศึกษาและจุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง การเขียนเป้าหมายของหลักสูตร
สถานศึกษาจะมีส่วนคล้ายคลึงกับจุดหมายของ หลักสูตรแกนกลาง แต่ไม่ควรคัดลอกมา เพราะ
จะมีส่วนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ซึ่งสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดขึ้นด้วย จึงควรเรียบเรียงใหม่ให้
เป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการจัดหลักสูตรในโรงเรียน เป้าหมายของหลักสูตรสามารถเขียนได้
ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ

2. โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการ
กำหนดสาระการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อบรรลุตาม
มาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งระบุการใช้เวลาในการจัดอย่างเหมาะสมแต่ละปีหรือแต่ละภาคเรียน
ดังนั้น โครงสร้างของหลักสูตรจะประกอบด้วย

- 2.1 สาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและเพิ่มเติม
- 2.2 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.3 เวลาที่ใช้ในการจัดแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

แนวทางการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร อาจกำหนดได้ดังนี้

1. พิจารณาจำนวนเวลาเรียนทั้งปี ตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด คือ
ช่วงชั้นที่ 1 ปีละประมาณ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 2 ปีละประมาณ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง
ช่วงชั้นที่ 3 ปีละประมาณ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 1 ปีละ ไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

สถานศึกษาควรร่วมกันกำหนดเวลาเรียนทั้งปีไว้ก่อน เพื่อจะจัดเวลาแต่ละกลุ่มสาระ ได้ใกล้เคียงและแน่นอน เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 กำหนดให้เรียนปีละ 800 ชั่วโมง หรือจะกำหนดให้เรียนปีละ 1,000 ชั่วโมง เป็นต้น

2. พิจารณาสัดส่วนเวลาเรียนระหว่างสาระการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาควรพิจารณาเกณฑ์ในการกำหนดสัดส่วนเวลาเรียนไว้ก่อน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ เวลาที่ใช้ในการการจัดแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีความมาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งแตกออกมา เป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคเป็นตัวกำหนด ที่สถานศึกษาต้องมีเวลาเพียงพอ ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อผู้เรียนบรรลุผล บทบาทกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเน้นให้ผู้เรียน พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองอย่าง ครบถ้วนและมีความสุขในการทำกิจกรรมและแนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละประสบการณ์ที่กำหนด ไว้ในหลักสูตรแกนกลางซึ่งคำนึงถึงผู้เรียนทั้งในด้านจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยา การเรียนรู้ รวมทั้งวิธีการจัด

3. พิจารณาสัดส่วนเวลาเรียนระหว่างสาระการเรียนรู้พื้นฐานกับสาระการเรียนรู้ เพิ่มเติม โดย แต่ละสาระการเรียนรู้ที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานช่วงชั้น เมื่อนำมาทำเป็นคำอธิบายรายวิชา จะเรียกว่า รายวิชาพื้นฐาน ซึ่งผู้เรียนทุกคนต้องเรียน เหมือนกัน เพื่อให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ส่วนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม คือ สาระที่ สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมขึ้นมาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของเด็ก ตลอดจนความต้องการของสถานศึกษา ชุมชน และ ท้องถิ่น ซึ่งการจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มอาจทำได้ 2 ลักษณะคือ ใช้มาตรฐานของกลุ่มสาระ การเรียนรู้ที่วิเคราะห์แล้วว่าสอดคล้องกับเรื่องที่จะจัดให้ผู้เรียน แต่การจัดต้องมีความเข้มข้น มากขึ้นในด้านทักษะกระบวนการ หรือด้านสาระที่เรียน หรือมีความเข้มข้นทั้งสองด้าน และ กำหนดมาตรฐานขึ้นใหม่ แล้วดำเนินการจัดทำรายวิชาตามกระบวนการเดียวกับรายวิชา พื้นฐาน

ในช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค สาระการเรียนรู้ พื้นฐานคือนำหน้าของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่า นำหน้ากวิชา 1 หน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมใช้เวลาระหว่าง 40 – 60 ชั่วโมงต่อ ภาคเรียน มีค่านำหน้ากวิชาเท่ากับ 1 หน่วยกิต

4. พิจารณากำหนดเวลาสาระการเรียนรู้พื้นฐานแต่ละกลุ่ม โดยนำสัดส่วนเวลาของ สาระการเรียนรู้พื้นฐานที่กำหนดไว้ในข้อ 3 มาจัดแบ่งเวลาทั้ง 8 กลุ่มสาระ ซึ่งมีข้อพิจารณา หลายประการ เช่น ยึดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นหลัก กำหนดเวลาให้เพียงพอที่จะจัดการเรียน การสอนให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด จัดสาระการเรียนรู้พื้นฐานให้ครบทุกชั้นใน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และทุกภาคเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ใน การนี้ มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ที่เน้นคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจจับสาระการเรียนรู้ พื้นฐานให้จบได้ภายใน 2 – 3 ภาคเรียน เพื่อจะเรียนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่เข้มข้นต่อไป และ ในช่วงชั้นที่ 1 อาจจัดวิชาที่เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ภาษาไทย และ คณิตศาสตร์ โดย ให้ความก่อนข้างมาก ประมาณร้อยละ 50 แล้วลดลงตามลำดับในช่วงชั้นต่อไป และให้ความสำคัญ กับวิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นมากขึ้น คำนึงถึงวิสัยทัศน์ที่กำหนด ถ้าวิสัยทัศน์ ให้ความสำคัญเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ใด ต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระการ เรียนรู้นั้น ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย คำนึงถึงการนำไปจัดการการสอนใช้สอนในแต่ละสัปดาห์หรือ ภาคเรียน และการคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหลักสูตรส่งเสริมให้มีการบูรณาการทั้งภายใน และภายนอกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งหากมีข้อจำกัดในการจัดสรรเวลา สถานศึกษาอาจ แก้ปัญหาโดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ได้

5. นำเวลาที่กำหนดทั้งหมดมาใส่ลงในโครงสร้าง โดยการกำหนดโครงสร้าง หลักสูตรสถานศึกษา สามารถออกแบบได้ตามความเหมาะสม จะกำหนดเป็นตารางในรูปแบบ ต่าง ๆ หรือเขียนเป็นความเรียงที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ เวลาที่ กำหนดเป็นร้อยละ เมื่อคิดออกมาแล้วอาจไม่ใช่ตัวเลขที่ลงตัว อาจปรับปรุงเพิ่มเติมให้เพิ่มหรือ ลดลงได้บ้างตามความเหมาะสม เช่น 648, 432 ชั่วโมง อาจปรับเป็น 640, 440 ชั่วโมง ฯลฯ

โครงสร้างหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนอาจมีเพียงโครงสร้างเดียว หรือหลาย โครงสร้างก็ได้ขึ้นอยู่กับช่วงชั้นของการจัด โดยเฉพาะในช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) อาจมีหลายโครงสร้างตามจุดเน้นเฉพาะทางของผู้เรียน เช่น เน้นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เน้น ภาษา เน้น การประกอบอาชีพ ดังตัวอย่างตาม ตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตัวอย่างโครงสร้างของหลักสูตรช่วงชั้นที่ 3

กลุ่มสาระ	เวลาเรียน (ชั่วโมง)		
	ม. 1	ม. 2	ม. 3
1. สาระการเรียนรู้			
1.1 ภาษาไทย	80	80	80
1.2 คณิตศาสตร์	80	80	80
1.3 วิทยาศาสตร์	80	80	80
1.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80	80	80
1.5 สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80
1.6 ศิลปะ	80	80	80
1.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80	80	80
1.8 ภาษาคำต่างประเทศ	80	80	80
รวม 8 กลุ่มสาระ	640	640	640
2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	440	440	440
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120
รวม	1,200	1,200	1,200

3. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องแสดงให้เห็นว่าจากการกำหนดเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างของหลักสูตรนั้น แต่ละปีมีกี่รายวิชาที่เป็นพื้นฐานและเพิ่มเติม

การกำหนดชื่อรายชื่อยวิชา หลักสูตรแกนกลางกำหนดไว้ว่า รายวิชาที่เป็นพื้นฐานให้ใช้ชื่อตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม สามารถกำหนดชื่อได้ตามความเหมาะสม แต่ต้องสื่อความหมายให้ชัดเจนและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนด

สถานศึกษาอาจกำหนดชื่อรายวิชาไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพียงอย่างเดียวก็ได้ หรือจะใส่คำอธิบายรายวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ลงไปก็ได้ ดังตัวอย่างตามตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตัวอย่างการกำหนดรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

รายวิชา	จำนวนชั่วโมง / ภาคเรียน	จำนวนหน่วยกิต
รายวิชาพื้นฐาน		
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4		
ภาษาไทย 4	40	1.0
ภาษาไทย 5	40	1.0
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5		
ภาษาไทย 6	40	1.0
ภาษาไทย 7	40	1.0
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6		
ภาษาไทย 8	40	1.0
ภาษาไทย 9	40	1.0
รายวิชาเพิ่มเติม		
วาทกรรมสารสร้างทักษะทางสังคม	40	1.0
อ่าน คิด วิเคราะห์วิจารณ์	40	1.0
ภูมิปัญญาเกี่ยวกับภาษาไทย	40	1.0
ภาษาพาสาร์สื่อความคิด	40	1.0
สื่อสารงานเขียน โดยสร้างสรรค์	4	1.0
ภาษาสละสลวยด้วยงานร้อยกรอง	40	1.0
ภาษากับวัฒนธรรมท้องถิ่น	40	1.0

กำหนดรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา

รายวิชา ภาษาไทย 4

40 ชั่วโมง / ภาคเรียน

คำอธิบายรายวิชา

1.0 หน่วยกิต

ศึกษาหลักการ วิธีการ แนวทางการพัฒนาการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด อย่างมีประสิทธิภาพ ฝึกการอ่านเชิงวิเคราะห์เพื่อสรุปความ ตีความ แปลความ ขยายความ พิจารณาคุณค่าของวรรณคดี วรรณกรรมท้องถิ่น บทหรือกรองประเภทภาพ และงานเขียน ร้อยแก้วประเภทบทความ เขียนร้อยแก้วในรูปแบบของการย่อความ เรียงความ แสดงความรู้ ความคิด และ ความรู้สึก แต่งคำประพันธ์ประเภทภาพ เลือกฟัง ดู สื่อในรูปแบบของการบรรยายให้ความรู้ ความคิด และความบันเทิง พุจฉายทอดความรู้ ความคิดและความรู้สึกใน โอกาสที่ไม่เป็นทางการ เพื่อมุ่งเน้นการนำความรู้ แนวคิด และประสบการณ์ ไปพัฒนาการ เรียนรู้ การดำเนินชีวิต และสามารถใช้ทักษะภาษาในการแสวงหาความรู้ นำข้อมูลความรู้ที่ เป็นประโยชน์ไปใช้ตัดสินใจปัญหา มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน ใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างถูกต้อง ตามหลักการ ใช้ภาษา มีเหตุผล สร้างสรรค์ เห็นคุณค่า และภูมิใจในความเป็นไทย มีมารยาทใน การอ่าน การเขียน การฟัง และการดู ตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย

4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา มุ่งให้เห็นหลักการจัด กิจกรรมและ กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียน ดังนั้น อาจกำหนดดังนี้ คือ หลักการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนของ หลักสูตรสถานศึกษา และกิจกรรมที่จัดทั้งกิจกรรมแนวนอนและกิจกรรม นักเรียนมีกิจกรรม จัดในชั้นใดแต่ละกิจกรรมใช้เวลานานเท่าใด รายละเอียดของแต่ละ กิจกรรมควรระบุไว้ในคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สำหรับกิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรม ที่ยอมรับกันว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็น พลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคม ให้มีความเจริญก้าวหน้า รวมทั้ง ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาล ดังนั้น แม้หลักสูตรจะไม่กำหนดเป็นการบังคับแต่สถานศึกษา อาจพิจารณาจัดเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมดังกล่าวได้

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอีกส่วนหนึ่งระบุว่า มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากที่ได้จัดให้เรียนรู้ตาม กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม กรณีเช่นนี้มีได้หมายความว่า หากเวลาเรียนในรายวิชาพื้นฐาน ไม่พอจะนำมาใช้สอนในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ จะทำได้ก็ต่อเมื่อเป็นความ

สนใจ ความต้องการของผู้เรียน ที่จะเรียนรู้เรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยเฉพาะ ลักษณะการจัดมักจะเป็นชุมนุม ชมรมต่าง ๆ ผู้เรียนจะได้เลือกกิจกรรม ได้ตามความต้องการ

5. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การใช้หลักสูตรบรรลุผล ในหัวข้อนี้ สถานศึกษาควรเสนอหลักการและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จัดจริง เช่น หลักการจัดการเรียนรู้ ใช้หลักการเดียวกันกับที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม โดยจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้วิธีการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง และเรียนรู้คุณธรรม การจัดโครงการ กำหนดวิธีจัด จัดตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดโครงการแบบบูรณาการความรู้ทุกกลุ่มสาระ รวมทั้ง กำหนดเวลาและระดับชั้นที่จัด การศึกษานอกสถานที่ เช่น การพาผู้เรียนไปศึกษาในแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือแหล่งประกอบการ สถานศึกษา เป็นต้น สื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ กำหนดการจัดหา การผลิต และการใช้สื่อ กำหนดแหล่งการเรียนรู้โดยระบุว่าแหล่งการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาอะไรบ้าง การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น มีผู้เรียนบกพร่องทางกายเรียนร่วม สถานศึกษามีวิธีการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กกลุ่มนี้อย่างไร เป็นต้น การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการแนะแนวเพื่อพัฒนาผู้เรียน

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

สถานศึกษาต้องจัดทำระเบียบการประเมินผลการเรียน ซึ่งจะต้องกำหนด หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ตลอดจนจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา (ปพ. 4 – 8) ขึ้นใช้เอง สิ่งที่ต้องกำหนด เช่น หลักการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา ภารกิจของ สถานศึกษาในการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน การประเมินผลระดับสถานศึกษา และการประเมินคุณภาพระดับชาติ วิธีการและหลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ได้แก่ การประเมินผลการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน สื่อความ การเทียบผลการศึกษา ระบุภารกิจของสถานศึกษาในการเทียบระดับการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน การรายงานผลการประเมินผลการเรียน และเอกสารหลักฐาน การศึกษาที่ใช้ในสถานศึกษา ทั้งที่กระทรวงออกแบบและสถานศึกษาออกแบบ

7. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาควรนำกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการใช้หลักสูตรหรือแผนพัฒนาคุณภาพมาใส่ในหัวข้อนี้ เพื่อให้เห็นภาพการทำงานอย่างเป็นระบบของสถานศึกษา และเห็นภาพอย่างชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนให้นำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในหัวข้อนี้อาจประกอบด้วยการบริหารวิชาการ เช่น การจัดกลุ่มผู้เรียน การให้การบ้าน การลงโทษและให้รางวัล การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การจัดการเรียน กิจกรรมวิชาการนอกห้องเรียน โครงการร่วมของสถานศึกษาเพื่อสร้างศรัทธา เครือข่ายวิชาการในสถานศึกษา ฯลฯ และการบริหารทั่วไป เช่น กิจกรรมห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยปราศจากอบายมุข อาคารสถานที่ และห้องเฉพาะคลังสื่อและอุปกรณ์งบประมาณ การบริหารและพัฒนาบุคลากร การประชาสัมพันธ์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การรายงาน การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ฯลฯ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา เป็นเอกสารสำคัญของสถานศึกษาที่แสดงการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้น ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจึงต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษาต้องมีคุณภาพ สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ตามความจำเป็น และควรพัฒนาอย่างเป็นระบบ จากกรณีมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดคุณภาพอย่างแท้จริงแก่ผู้เรียน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

วิมล ฅ พัทลุง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 3 พบว่า โดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการประเมินผลการใช้หลักสูตร และ ด้านการเตรียมความพร้อม และเมื่อพิจารณาปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยส่วนรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเตรียมความพร้อม และด้านการประเมินผล การใช้หลักสูตร มีปัญหา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการดำเนินการใช้หลักสูตรมีปัญหาไม่แตกต่างกัน

ปณิตา ศรัทธาพิทักษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหา การปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่า ระดับปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวม และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาระดับปัญหาใน โรงเรียนที่มี ขนาดแตกต่างกัน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า ด้านการดำเนินการใช้หลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมหมาย อุ่นเจริญ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาการนำ หลักสูตร ไปใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนใน โครงการขยายโอกาสทาง การศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมี ปัญหาในการนำหลักสูตร ไปใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของ โรงเรียนในโครงการขยาย โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยส่วนรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์มีปัญหาในระดับมาก ส่วน ด้านเอกสารหลักสูตรและตำราเรียน ด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ ด้านการวัดผลและการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับปัญหาในการนำหลักสูตร ไปใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนใน โครงการขยาย โอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด โดยส่วนรวมพบว่า ระดับปัญหาไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าระดับปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนระดับปัญหาในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ชาติชาย ทองเยี่ยมขนาด (2541 : 110) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานการใช้ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยภาพรวมและราย องค์ประกอบอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรของ ผู้บริหารใน โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร โรงเรียนที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนที่มี นักเรียนตั้งแต่ 541 คน ขึ้นไป สูงกว่าผู้บริหารที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนที่มีนักเรียนต่ำกว่า 541 คน

สุทธิเมธ ชัยเพชร (2542 : 118) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหาร โรงเรียน ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขตการศึกษา 4 พบว่า โดยส่วนรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาการปฏิบัติงานการใช้ หลักสูตรของผู้บริหารใน โรงเรียนขนาดแตกต่างกัน พบว่า โดยส่วนรวมมีปัญหาการปฏิบัติงานการใช้หลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรุง พ.ศ. 2533) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

ฉลอง พงศ์นราทร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามแนวทาง ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน สามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ครู - อาจารย์ โรงเรียน โดยส่วนรวมและจำแนกตาม ขนาดโรงเรียน มีปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียน การสอนของ โรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง และ ครู - อาจารย์ ใน โรงเรียนขนาดแตกต่างกัน พบว่ามีปัญหาการดำเนินงานตามแนวทาง ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมเป็นรายด้าน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครู - อาจารย์ในโรงเรียน ขนาดใหญ่มีปัญหาโดยรวมมากกว่าครู - อาจารย์ ใน โรงเรียนขนาดกลาง ครู - อาจารย์ใน โรงเรียน ขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีปัญหาด้านการจัดพัฒนาหลักสูตรตามตามความ ต้องการของท้องถิ่น มากกว่าครู - อาจารย์ใน โรงเรียนขนาดเล็ก และ ครู - อาจารย์ ใน โรงเรียน ขนาดใหญ่และขนาดเล็ก มีปัญหาด้านการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ด้านการจัด เพิ่มผลงานระเบียบสะสมและด้านการตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษาและการรายงานผล มากกว่าครู - อาจารย์ใน โรงเรียนขนาดกลาง

เชาว์ บำขุนทด (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของ โรงเรียนนาร่อง และ โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงาน การศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู จำแนกตามประเภทการทำงาน และขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อยู่ในระดับปานกลาง และผลจากการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน

มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน และปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน พบว่า มีสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตร ไม่แตกต่างกัน

วิวัฒน์ ผาวันดี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษาตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า

1. ทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการจัดการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้าน ด้านที่มีระดับการปฏิบัติงานสูงสุดในระดับมากเรียงตามลำดับคือ ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) และ ด้านการเตรียมความพร้อม ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง คือ ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน ด้านการปรับปรุง พัฒนา และ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล เป็นด้านที่มีระดับการปฏิบัติงานต่ำ

2. ผลการเปรียบเทียบทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการจัดการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน กับบุคลากรภายนอกโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 4 ด้าน คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน และด้านการปรับปรุง พัฒนา แต่อีก 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร และด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) ไม่แตกต่างกัน

มังกร ประทุมพร (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามทัศนะของข้าราชการครู โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนิน

1. การดำเนินการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามทัศนะของข้าราชการครู โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียนพบว่า ไม่แตกต่างกัน

2. ปัญหาการดำเนินการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามทัศนะของข้าราชการครู โรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรช่วงชั้นที่ 4 จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมและรายด้านทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรของสถานศึกษา ส่วนด้านการวางแผนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุรวดี โวอ่อนศรี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผลการวิจัย พบว่า

1. ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด มีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผู้บริหารสถานศึกษากับครูสายผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มากกว่าครูผู้สอน

กนกวรรณ แสนคำ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องสภาพ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ หลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า สภาพ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่า สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยรวมและรายด้าน มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ไปหาค่าสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) และด้านนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตร สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยภาพรวม มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ไปหาค่าสุด คือ ด้านการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) ด้านการเตรียมความพร้อม และด้านนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตร ส่วนปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อม ปัญหา คือ ความไม่เข้าใจหลักสูตรอย่างชัดเจน การดำเนินการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศยังไม่เป็นระบบ ภาระงานของบุคลากรมีมาก แนวทางแก้ไข ควรจัดอบรม ศึกษาดูงาน ให้บุคลากรเพื่อความเข้าใจอย่างชัดเจนในหลักสูตร ปัญหา

ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) ปัญหา คือ ความไม่เข้าใจในด้านการวัดและประเมินผล การทำวิจัยในชั้นเรียน การวิจัยและพัฒนา การจัดหา เลือกใช้ และพัฒนาสื่อแนวทางแก้ไข จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และศึกษาคูงาน ด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ปัญหา คือ นิเทศยังไม่ทั่วถึง ไม่ต่อเนื่อง และเป็นระบบ ขาดการนำผลที่ได้จากการนิเทศมาใช้ใจการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม แนวทางแก้ไข หน่วยงานต้นสังกัดควรมานิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรทุกภาคเรียน ควรมีการจัดอบรมให้ครูในโรงเรียนสามารถนิเทศกันเองได้ตามกลุ่มสาระต่าง ๆ นำผลที่ได้จากการนิเทศมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรต่อไป

โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 กับ โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 มีสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษา โดยส่วนรวมและในด้านการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน ด้านการเตรียมความพร้อม และด้านการนิเทศและติดตามผล มีสภาพการใช้ไม่แตกต่างกัน

นายวิโรจน์ ภูววรรณ (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า การดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนในการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า ทั้ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

นายศุภชัย อ่อนศรี (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 พบว่า ทั้ง โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำสาระหลักสูตร การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การกำหนดรูปแบบวิธีการ และเกณฑ์การตัดสินการวัดและประเมินผล และเอกสารการศึกษา การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน และการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ การออกแบบการเรียนรู้ เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามขนาดของโรงเรียนที่แตกต่างกัน พบว่า โดยรวมมีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากการเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีของ

เซฟเฟ พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับปัญหาแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก ส่วนโรงเรียน ขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ยูเนสโก (UNESCO.1978 : 66) ได้สรุปปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่ง ได้แก่ ประเทศบังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานที่ค้ำระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตร ไปใช้ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ประการสุดท้าย คือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตร ไปใช้

คณะกรรมการเพื่อความเป็นเลิศทางด้านการศึกษาแห่งชาติ (The Nation Commission on Excellence in Education. 1982 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ความสมบูรณ์ของหลักสูตร ได้แก่ การมีส่วนร่วมและการควบคุมจากชุมชน พร้อมทั้งให้การสนับสนุนด้านงบประมาณด้วย โรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปต้องรับใช้สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนควรมีบทบาทร่วมกันกับ โรงเรียนเช่น ช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตรของโรงเรียนมัศึกษานั้นประกอบด้วยเนื้อหาหลากหลายสาขาวิชา ทั้งนี้ เพื่อให้โรงเรียนได้สนองความต้องการของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ความรับผิดชอบดังกล่าวนี้ จะตกอยู่กับตัวครูผู้สอน ซึ่งนอกจากจะสอนนักเรียน โดยตรงแล้วจะต้องหาทางดูแลด้านระเบียบวินัยของโรงเรียน ซึ่งเป็น การแบ่งเบาภาระของฝ่ายบริหาร

เรแกน และลีทวูด (วิมล ฌ พัทลุง. 2540 : 32 ; อ้างอิงมาจาก Regan and Leithwood. 1974 : 10 - 64) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับนักเรียนอนุบาลในเมืองออนตาริโอ (Ontario) ประเทศแคนาดา โดยวิธีสังเกต สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถาม พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรมีดังต่อไปนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับครู ได้แก่ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เจตคติต่อหลักสูตรและปรัชญาหลักสูตร ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ ความชัดเจนในหลักสูตร การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติการเผยแพร่แนวความคิดแนวปฏิบัติ การนิเทศและติดตามผล และการให้ข้อมูลย้อนกลับ ปัจจัยเกี่ยวกับผู้เรียน ได้แก่ นิสัยและความสามารถของผู้เรียน เจตคติของ

ผู้เรียนต่อกิจกรรมหลักสูตร และปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียน ได้แก่ เจตคติของผู้ปกครอง ต่อหลักสูตร

ฟ็อกซ์ (Fox, 2001 : Abstract) ได้ศึกษาการปฏิรูปหลักสูตรในกลุ่มโรงเรียนเอลโดราโด จากปี 1996 ถึง 200 และข้อเสนอแนะสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย วิธีศึกษาใช้วิธี เปรียบเทียบแบบคงที่ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากว่า 1,600 ชิ้น ที่เกิดจากการสัมภาษณ์ ผู้ร่วมวิจัย 25 ครั้ง พบว่า หลักสูตรขนาดเดียวกันเหมาะสมกับทุกคน ซึ่งนำไปใช้ในลักษณะที่ไม่คงที่กับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางการศึกษานั้นปรากฏว่า ไม่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านพัฒนาของกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายหลายกลุ่มหรือของแต่ละบุคคลหลายคน ในขณะที่ข้อค้นพบอาจถูกตีความว่าเป็นวิกฤตของนักศึกษาและบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน เอลโดราโดนั้น การมุ่งตรงคำวิพากษ์วิจารณ์ที่รวมอยู่ในสมาชิกของชุมชนการศึกษาอาจจะ ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม แทนที่สิ่งนี้การวิเคราะห์ข้อค้นพบที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ให้ เหมาะสมขึ้น จึงกล่าวหาการปฏิรูปที่รัฐครอบงำ ซึ่งริเริ่มการพัฒนาหลักสูตรที่ไม่เกิด ความรู้สึกไวต่อความต้องการของครูและความต้องการทางการเรียนการสอน และพัฒนา นักเรียนเป็นรายบุคคล

เวสต์ (West, 2002 : Abstract) ทำการศึกษาเพื่อจะแสดงให้เห็นว่ามีความตรงประเด็น เป็นอันมากในการพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงการสอน และหลักสูตรครุศาสตร์ศึกษาหลาย หลักสูตร ได้ศึกษาการวางแผนล่วงหน้าซึ่งเข้มแข็งในการตัดสินใจแบบมีปฏิสัมพันธ์และมีการ สะท้อนของครูวิชา ภาควิชาคณาจารย์มัธยมศึกษา จำนวน 2 คน ครูทั้ง 2 คน ได้รวมหน่วย หลักสูตรจุดชีววิทยาใหม่เข้าไป ในรายวิชาภาควิชาที่มีอยู่ตลอดปีของตน ในการศึกษามุ่งเน้น การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ครูทั้ง 2 นี้ได้กระทำในระหว่างการนำรายวิชาจุดชีววิทยาใหม่ ไปใช้ รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกรณีศึกษาแบบเสมือนธรรมชาติ ข้อค้นพบ จาก การสังเกตชั้นเรียนและการสัมภาษณ์ครูนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อตีความการคิดของครู

ส่วนที่สองของการศึกษานี้เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์เชิงปริมาณของ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจุดชีววิทยาของนักเรียน / ชั้นเรียน นักเรียนทำการสอบก่อนเรียน และหลังเรียน การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ทางสถิติให้มีการเปรียบเทียบกับแบบ ผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยของห้องเรียนชั้นสูงขึ้นไป รูปแบบทั้งหมดนี้ทำให้ได้สถิติเชิงบรรยาย ซึ่งนำไปใช้เพื่อชี้ให้เห็นข้อค้นพบของกรณีศึกษานี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งต่อ การจัดการศึกษา เพราะถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ

รวมทั้งเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นกรอบในการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทย และความเป็นสากล รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล ดังนั้นทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อภารกิจดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้นำนโยบายการบริหารจัดการหลักสูตรมาใช้ในสถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนแต่ละคนได้มีโอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาโดยการเปิดโอกาสให้เข้ารับการอบรมสัมมนาจากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจะได้นำความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาอย่างแท้จริง ส่วนครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้รับนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรจากผู้บริหาร จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการบริหารจัดการหลักสูตร รวมทั้งมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษาอยู่เสมอ แต่จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา ทำให้ทราบว่า ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ถึงแม้จะมีจุดประสงค์ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเป็นเช่นเดียวกัน แต่ด้วยความที่บุคคลทั้งสองกลุ่มมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันด้วย ซึ่งผลจากการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการอภิปรายผลการศึกษา และเป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป